

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosa
mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus

JELENTÉSE

az AJB-4635/2021. számú ügyben
Győr-Moson-Sopron Megyei Gondoskodás Szociális Központ
Időskorúak Otthonában, Csáfordjánosfán tett látogatással
összefüggésben

*Előadók: Dr. Izsó Krisztina
Dr. Gilányi Eszter
Dr. Mézes Norbert
Dr. Rostás Rita*

Érintett szervek:

- Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság
- Győr-Moson-Sopron Megyei Gondoskodás Szociális Központ Időskorúak Otthona

2021.

Az alapvető jogok biztosa mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus jelentése

az AJB-4635/2021. számú ügyben

Előadó: Dr. Izsó Krisztina

A nemzeti megelőző mechanizmus feladatkörében eljáró alapvető jogok biztosa és munkatársai 2021. augusztus 5-én a Győr-Moson-Sopron Megyei Gondoskodás Szociális Központ Időskorúak Otthonában, Csáfordjánosfán tettek előre be nem jelentett látogatást.

Az Időskorúak Otthonában a lakók hosszú ideig izolálva voltak a külvilágtól, a koronavírus járvány miatt bevezetett látogatási- és kijárási tilalom miatt. Az NMM a járvány időszakban a „ne árts” elvet szem előtt tartva csak a járvány harmadik hullámának csillapodását követően látogatott el az Időskorúak Otthonába azzal a céllal, hogy megvizsgálja, milyen körülmények között éltek az ellátottak, és biztosított volt-e a fertőzéssel szembeni védelmük. A vizsgálat szempontja kiterjedt a lakók egészségi és pszichés állapotára, foglalkoztatására, élelmezésére, az őket ellátó személyzet létszámára és munkakörülményeire is.

A látogatás során a személyzet tagjaival és a lakókkal összesen 29 interjú készült.

1. Az eljárás megindulása

A Kormány az új koronavírus (COVID-19) világjárványra tekintettel az Alaptörvény 53. cikk (1) bekezdésében meghatározott hatáskörében a 40/2020. (III. 11.) Kormányrendelettel „*az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében*” veszélyhelyzetet hirdetett ki. 2020. június 18-i hatállyal, a veszélyhelyzet megszüntetését¹ követően egészségügyi válsághelyzet elrendelésével járványügyi készültséget vezetett be,² majd a járványhelyzet súlyosbodását követően, 2020. november 4-étől ismételten veszélyhelyzetet hirdetett ki.³

A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesítésétől a nemzet létét fenyegető különleges körülmények vagy szükségállapot/veszélyhelyzet esetén sem lehet eltérni.⁴ Erre a Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőző Albizottság (a továbbiakban: SPT) is rámutatott 2020. április 7-én kiadott CAT/OP/10 számú Tanácsában⁵ (a továbbiakban: 2020. évi SPT Tanács). Az SPT Tanács szerint az egyes országokban működő nemzeti megelőző mechanizmusok maguk dönthetnek a járványhelyzetben az általuk legmegfelelőbbnek tartott intézkedésekről, ugyanakkor a testület szerint – a speciális helyzetben szükséges korlátozások tiszteletben tartása mellett –

¹ Ld. a 2020. március 11-én kihirdetett veszélyhelyzet megszüntetéséről szóló 282/2020. (VI. 17.) Korm. rendeletet

² Ld. a járványügyi készültség bevezetéséről szóló 283/2020. (VI. 17.) Korm. rendeletet

³ Ld. a veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 478/2020. (XI. 3.) Korm. rendeletet. A Kormány a 27/2021. (I. 29.) Korm. rendelettel 2021. február 8-i hatállyal ismételten kihirdette a veszélyhelyzetet, így az 2020. november 4-től folyamatosan fennállt.

⁴ Ld. a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény (kihirdette: az 1988. évi 3. tvr.) 2. cikk 2. pontját, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (kihirdette: az 1976. évi 8. tvr.) 4. és 7. cikkét.

⁵ Advice of the Subcommittee on Prevention of Torture to States Parties and National Preventive Mechanisms relating to the Coronavirus Pandemic (7 April 2020) [CAT/OP/10] <https://undocs.org/CAT/OP/10>

folytatniuk kell látogatási tevékenységüket.⁶ Ezt 2021. június 18-án kiadott további Tanácsában (a továbbiakban: 2021. évi SPT Tanács) a testület ismételten leszögezte.⁷

1.1. A látogatás helyszínének kiválasztása

A Jegyzőkönyv 20. cikk e) pontja szerint a nemzeti megelőző mechanizmus (továbbiakban: NMM) feladatai teljesítése érdekében a felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket szabadon kiválaszthatja.

Figyelemmel arra, hogy a lakók beoltása megtörtént, és a fertőzésre vonatkozó adatok statisztikája jelentős csökkenést mutatott, az NMM úgy határozott, hogy idősek otthonában végez monitorozó vizsgálatot.

1.2. A nemzeti megelőző mechanizmus hatásköre

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 2. § (6) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa látja el a 2011. évi CXLIII. törvénnyel kihirdetett, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének (a továbbiakban: Jegyzőkönyv) 3. cikke szerinti nemzeti megelőző mechanizmus feladatait. Ennek keretében az Ajbt. 39/B. § (1) bekezdése alapján beadvány és felmerült visszasság hiányában is rendszeresen vizsgálja a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot.

A Jegyzőkönyv 4. cikk 1. bekezdése értelmében a nemzeti megelőző mechanizmus Magyarország joghatósága és ellenőrzése alatt álló bármely olyan helyen látogatásokat folytathat, ahol az embereket valamely állami hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával fosztják vagy foszthatják meg személyes szabadságuktól (a továbbiakban: fogvatartási helyek). A 4. cikk 2. bekezdése szerint a Jegyzőkönyv alkalmazásában a szabadságelvonás mindennemű fogva tartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el.

A Jegyzőkönyv nem sorolja fel kifejezetten a nemzeti megelőző mechanizmusok által meglátogatandó fogvatartási helyeket, és ezt a fogalmat tág értelemben használja. A kifejezés magában foglalja a büntető igazságszolgáltatási rendszer ún. „hagyományos” fogvatartási helyeit, és olyan más, a Jegyzőkönyv 4. cikke által a fogalomba bevont intézményeket, mint a pszichiátriai ellátást nyújtó kórházak, az idősek számára ellátást nyújtó otthonok, a szakellátást nyújtó gyermekintézmények.⁸

A Jegyzőkönyv szövegének kidolgozása során a Munkacsoport ülésén egyetértés volt abban, hogy a fogvatartás fogalmába a „nem szokásosan” ideértett helyeket, valamint nemcsak az állami fenntartásba eső intézményeket kell beleérteni, a különböző nézőpontok arra vonatkoztak, hogy mennyiben fog a definíció tágabb vagy szűkebb kört felölelni, illetve kell-e esetleg tág fogalomalkotás esetén kivételeket meghatározni.⁹

Malcolm Evans, a Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzési Albizottság (a továbbiakban: Albizottság) korábbi elnöke által az ENSZ-

⁶ 2020. évi SPT Tanács 6. és 7. pont

⁷ Follow-up advice of the Subcommittee to States Parties and national preventive mechanisms relating to the coronavirus disease (COVID-19) pandemic (18 June 2021) [CAT/OP/12]
https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/OPCAT/CAT-OP-12_EN.docx

⁸ Antenor Hallo de Wolf: Visits to Less Traditional Places of Detention: Challenges under the OPCAT
Az Internetről történt letöltés helye:

<http://projects.essex.ac.uk/ehrr/V6N1/HallodeWolf.pdf>

⁹ E/CN.4/1993/28, 2 December 1992, Report of the Working Group on the Draft Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 39-40. pontok. A Munkacsoport ezen ülésén végleges szövegtervezet még nem született, az ülés jegyzőkönyve arra utal, hogy a fogvatartási hely fogalmának kidolgozására vonatkozó vitát a későbbiek során folytatni kell.

Közgyűlés 71. ülésén, 2016. október 18-án tett nyilatkozat¹⁰ hangsúlyozta, hogy az Albizottság mandátuma nemcsak a formális értelemben vett fogvatartási helyekre terjed ki, hanem minden olyan helyre, amelyet az emberek szabad elhatározásukból nem hagyhatnak el. A nyilatkozat szerint a fogvatartási hely definícióját tágan kell értelmezni, azok a helyek is beleértendők, ahol harmadik személyek de facto fogva tartanak személyeket, ha ez állami hatóság által vagy állami felügyelet mellett történik. A Jegyzőkönyv 11. cikkének 1. a) pontja szerint a Megelőzési Albizottság a 4. cikkben hivatkozott helyekre látogat, vagyis az általa meglátogatott fogvatartási helyek definíciója megegyezik a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti – a részes államok nemzeti megelőző mechanizmusai által meglátogatott – fogvatartási hely definíciójával. Ennek megfelelően a Megelőzési Albizottság értelmezése az általa látogatott fogvatartási hely definíciója tekintetében a nemzeti megelőző mechanizmusokra is irányadó.

A kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult Európai Bizottság (CPT) által 2020. december 21-én kiadott Factsheet¹¹ kiemeli, hogy a szociális intézményekben a „de facto” fogvatartás megvalósul, ha az ellátottak formálisan beleegyezésükkel élnek az intézményben, de a gyakorlatban nem hagyhatják el azt szabadon. A gondnokság alatt álló, cselekvőképtelen személyek szabadságuktól megfosztott személyeknek tekintendők abban az esetben, ha az elhelyezéshez ők maguk nem, hanem csak a gondnokuk adta beleegyezését.

A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 93. §-a szerint a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások igénybevétele önkéntes, az ellátást igénylő, illetve törvényes képviselője szóbeli vagy írásbeli kérvényére, indítványára történik. A 94. § alapján a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézményi jogviszony keletkezését a bíróság ideiglenes intézkedést tartalmazó végzése, bírói ítélet vagy az intézményvezető döntése alapozza meg.

A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézményi jogviszonyt a fentiek alapján bírósági vagy hatósági határozat létesíti, továbbá az ilyen intézményben elhelyezett időskorú személyek az otthont többnyire csak a Házirendben meghatározott módon, előzetes bejelentés alapján hagyhatják el, valamint az időskorú ellátottak sokszor nem a saját elhatározásukból, hanem gondnokuk vagy hozzátartozójuk kezdeményezésére kerülnek elhelyezésre az otthonban.

E rendelkezésekre és körülményekre tekintettel a Győr-Moson-Sopron Megyei Gondoskodás Szociális Központ Időskorúak Otthona (a továbbiakban: Otthon) fogvatartási helynek minősül, ezért az alapvető jogok biztosának vizsgálati hatásköre az Ajbt. 39/B. § (1) bekezdése értelmében az Intézmény tekintetében fennáll.

1.3. A látogatás célja

A látogatás célja annak vizsgálata volt, hogy a járvány időszakában a külvilágtól hosszú ideig elzártan élő lakók milyen segítséget kaptak a fertőzés elleni védelemben, az intézmény rendelkezett/rendelkezik-e a fertőzés elleni védelemhez szükséges eszközökkel, milyen nyomokat hagyott az izoláció, a látogatási tilalom időszakában a lakók hogyan tudtak kommunikálni a hozzátartozóikkal, mivel foglalkoztak a mindennapokban, tudtak-e szabad levegőre menni. A vizsgálat további tárgya volt, hogy történt-e fertőzés a személyi állomány és a lakók körében, a személyzet tagjai az esetleges megbetegedések vagy karanténok miatti távollétek esetén hogyan tudtak gondoskodni a lakókról, mennyi túlórárt kellett helyettesítések miatt végezni.

¹⁰ Statement by Sir Malcolm Evans, Chairperson of the Subcommittee on prevention of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment at the 71st session of the General Assembly
Az Internetről történt letöltés helye:

<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=20741&LangID=E>

¹¹ CPT/Inf(2020)41(2. pont)

1.4. Az érintett alapvető jogok

- Az élethez és emberi méltósághoz való jog: „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.” [Alaptörvény II. cikk]
- A kínzás, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma: „Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani.” [Alaptörvény III. cikk (1) bekezdés]
- A magán- és családi élethez fűződő jog: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák.” [Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés]
- A testi és lelki egészséghez való jog: „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.” [Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdés]

1.5. Az alkalmazott nemzeti és nemzetközi jogforrások, iránymutatások

- Magyarország Alaptörvénye
- 1988. évi 3. törvényerejű rendelet a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről
- 1995. évi III. törvény a Strasbourgban, 1987. november 26-án kelt, a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló európai egyezmény kihirdetéséről
- 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról
- 2011. évi CXLIII. törvény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni Egyezmény Fakultatív Jegyzőkönyvének kihirdetéséről
- a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
- a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szocvtv.)
- az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV törvény (a továbbiakban: Eütv.)
- a pszichiátriai betegek intézeti felvételének és az ellátásuk során alkalmazható korlátozó intézkedések szabályairól szóló 60/2004. (VII.6.) ESzCsM rendelet
- a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet (a továbbiakban: SzCsM rendelet)
- Advice of the Subcommittee on Prevention of Torture to States Parties and National Preventive Mechanisms relating to the Coronavirus Pandemic (7 April 2020) [CAT/OP/10]
- Follow-up advice of the Subcommittee to States Parties and national preventive mechanisms relating to the coronavirus disease (COVID-19) pandemic (18 June 2021) [CAT/OP/12]

1.6. A látogatás módszere, a vizsgálat szempontjai

Az NMM alapvető feladata, hogy a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot vizsgálja.

A látogatócsoport tagjai a következő módszereket alkalmazták:

- a) dokumentumok bekérése, helyszíni iratbetekintés, fényképfelvételek készítése;
- b) az elhelyezés fizikai körülményeinek vizsgálata;
- c) az ellátottak, az Otthon személyi állományának tagjai és vezetői személyes meghallgatása, előzetesen kidolgozott, iránymutatásként szolgáló kérdéssorok alapján.

A veszélyhelyzetre tekintettel a látogatás a fogvatartás körülményeit a következő szempontok szerint vizsgálta:

- a járványhelyzet által előidézett változások a bánásmód tekintetében;
- tájékoztatás a járványügyi intézkedésekről;
- eljárás a fertőzésveszély megelőzése érdekében, különösen az új elhelyezések során és kórházi ellátást követően;

- szabadidő eltöltése és a szabad levegőn való tartózkodás;
- az egészségügyi ellátás biztosítása a járványhelyzetben, az egészségügyi elkülönítés lehetősége;
- kapcsolattartás módosulása a járványhelyzettel összefüggésben.

A látogató csoport tagjai 24 elláttal és a személyzet 5 tagjával készítették interjút.

1.7. Szankciók tilalma

A Jegyzőkönyv 21. cikke értelmében semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet, és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti.

1.8. A látogatás időpontja

2021. augusztus 5.

1.9. A látogatás résztvevői

- Dr. Kozma Ákos, az alapvető jogok biztosa
- Dr. Gilányi Eszter jogász, pszichológus
- Dr. Izsó Krisztina, jogász
- Dr. Mézes Norbert, jogász
- Dr. Rostás Rita, pszichológus

2. Tényállás és megállapítások

2.1. Az intézmény alapadatai

A Győr-Moson-Sopron Megyei Gondoskodás Szociális Központ 1992-ben alapított költségvetési szerv, főtevékenysége idősek és fogyatékosokkal élő személyek bentlakásos ellátása. Fenntartója a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, irányító szerve az Emberi Erőforrások Minisztériuma. A Szervezeti és Működési Szabályzat szerint a csáfordjánosfai Időskorúak Otthona olyan személyeknek az ellátását biztosítja, akik önmaguk ellátására csak folyamatos, napi 4 órát meghaladó segítséggel képesek, illetve önmaguk ellátására képtelenek. Az Otthon az ellátás során biztosítja a kornak, egészségi állapotnak megfelelő fizikai, egészségügyi ellátást, mentális gondozást.

2.2. Az ellátottak

2.2.1. Létszám

A látogatáskor az Otthon 50 férőhelyén 50 ellátott, 24 nő és 26 férfi élt. Az ellátottak kor és nemek szerinti megoszlása az alábbi volt:

Életkor	Nő	Férfi
40-59	3	1
60-64	2	3
65-69	3	10
70-74	4	4
75-79	1	6
80-89	11	2

Az ellátottak közül 15 fő demenciával élt, közülük szakorvosi vélemény alapján 3-an súlyos, egy személy középsúlyos mértékben. További 5 személy látás-, 1 fő hallássérült, 11 ellátott mozgásszervi-, 8 ellátott értelmi fogyatékossgal élt.

Várólistán 32 személy jelentette be igényét az Otthonba történő felvételre.

2.2.2. Gondnokság

13 ellátott állt gondnokság alatt, 8-an cselekvőképességet teljesen korlátozó, 5-en cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alatt álltak. A gondnokság alatt álló ellátottak közül 2 személynek hozzátartozó volt a gondnoka: az egyik cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alatt álló ellátottnak a testvére, egy másik, cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alatt álló ellátottnak az egyik fia. A többi 11 gondnokság alatt álló ellátottnak hivatásos gondnoka volt. Összesen 5 hivatásos gondnok látta el a feladatot, közülük ketten az Otthon több lakójának (2, illetve 3 személy) felügyeletét is ellátták egyszerre.

A gondnokok személyesen és telefonon tartották a kapcsolatot a gondnokoltakkal, általában havonta egyszer szoktak ellátogatni az Otthonba (Sopronból utaznak Csáfordjánosfára). A Covid járvány alatti korlátozások időszakában személyesen nem tudtak látogatást tenni, de rendszeresen telefonáltak, és megkérdezték, hogy kell-e vásárolni valamit az ellátottnak, vagy szüksége van-e pénzre. A gondnokok az Otthonnal e-mail levelezés útján is kapcsolatban állnak. A telephelyvezető elmondása szerint a hozzátartozó gondnokokat mindig elérik, a hivatásos gondnokokkal hétvégén nem tudnak kommunikálni, de velük is rendszeresen működik a kapcsolattartás.

Nem jellemző, hogy az ellátottak az Otthonba kerülésüket követően kerüljenek gondnokság alá, a látogatáskor sem gondnokság alá helyezési, sem gondnokság megszüntetése iránt indított eljárás nem volt folyamatban. A gondnokság felülvizsgálata meg szokott történni, ennek során az ellátott, ha tud, el szokott menni a bírósági tárgyalásra a személyes meghallgatás érdekében. A Covid járvány időszakában előfordult, hogy elmaradt a tárgyalás a gondnokság felülvizsgálata tárgyában folytatott eljárásban. Az ellátottal történő beszélgetés szempontjait írásban küldték meg, és a telephelyvezető tette fel a kérdéseket, majd a járványveszély elmúltával az orvosszakértő is kiment az Otthonba, és ő is beszélt az ellátottal. Abban az esetben, ha a gondnokolt fekvőbeteg, és nem tud elmenni a felülvizsgálat miatt tartandó tárgyalásra, az orvosszakértő kimegy az Otthonba, és ott hallgatja meg az ellátottat.

2.2.3. Bekerülés az Otthonba, elhelyezés

A vezetőség elmondása szerint, és az ellátottakkal folytatott interjúkból lesűrhetően is, nagyon sokan kórházi ellátást követően kerültek az Otthonba. A beszélgetések során több ellátott mondta, hogy agyvérzés miatt lebénult, és ezért költözött ide. Egy férfi ellátottnak üzemi baleset, másnak betegség okán kellett amputálni az egyik lábát, és a lakhatás nem volt megoldott, illetve egyedül nem tudta ellátni magát. Azok az ellátottak, akik elmondásuk szerint maguk döntöttek a beköltözésről, betegség és egyedüllét miatt szorultak rá erre, nem volt más lehetőségük. Sok esetben a hozzátartozó vagy a gondnok (illetve a hozzátartozó mint gondnok) intézte az elhelyezést. A vezetőség elmondása szerint az is előfordult, hogy a hozzátartozója hozta az Otthonba az ellátottat, de nem azt mondta neki, hogy idősek otthonában helyezze el, hanem kórházi kezelés miatt kell ide jönnie. Csak később, hónapok elteltével jött rá az ellátott arra, hogy nem fog hazamenni, és nem kórházban van. Ilyenkor nehéz volt feldolgozni ezt az új élethelyzetet, ebben az Otthon munkatársai próbáltak segíteni.

A járvány alatti korlátozás időszakában nem vettek fel új ellátottat az Otthonba, majd amikor már sor kerülhetett felvételre, legalább egy oltás megléte mellett lehetett bekerülni, negatív koronavírus-teszt kellett, és az új ellátottat az első két hétben elkülönítették.

Az ellátottak az Otthonban megüresedő helyre tudnak bekerülni. Emiatt nem tudják maguk megválasztani a szobatársukat. A bekerülés és elhelyezés további szempontja, hogy fekvő vagy

fennjáró ellátottat tudnak felvenni. A megkérdezett ellátottak általában úgy nyilatkoztak, hogy szívesen vannak a szobatársukkal. Kisebbit viták, konfliktusok vannak időnként az Otthonban, de nagyobb veszekedések, fizikai bántalmazás sosem fordult elő.

A bekerülést követően az ellátottak jellemzően éveket töltenek az Otthonban. A legrégebbi lakók több mint negyven éve élnek itt, az egyik ellátott elmondása szerint azóta itt él, amióta megnyitották az intézményt. Ritkán, de az is előfordult, hogy valaki elhagyta az Otthont. Tavaly egy férfi, aki a beköltözése előtt a testvérével élt, és a sok veszekedés miatt jött az intézménybe, végül visszaköltözött.

Az Otthonba történő bekerülés és az elhelyezés kapcsán az Intézmény eljárásában a látogatás alapvető joggal összefüggő visszásságot nem tapasztalt. A hozzátartozóknak az az eljárása, hogy nem mondják el az ellátottnak, milyen intézményben helyezik el, és ehhez nem kérik beleegyezését, az emberi méltósággal összefüggő visszásságot okozott.

2.3. Elhelyezési körülmények

Az Otthon lakószobái két, nagy parkkal szegélyezett épületben található. A régi típusú kastélyépületben 31 ellátott lakott, ebben az épületben éltek azok az ellátottak, akik nem tudtak felkelni. A kastélyépület nem volt akadálymentesített, lépcső vezetett az emeletre. A könnyűszerkezetes „B” épületben 19 ellátott élt.

A kastélyépületben 3 kétágyas, 3 háromágyas, 3 négyágyas és 1 ötágyas szoba is volt. A „B” épületben 8 kétágyas és egy háromágyas szoba volt. Az SzCsM rendeletben előírt, a lakószobákban egy ellátottra jutó 6 m² lakóterület valamennyi szobában biztosított volt, kivéve az ötágyas lakószobát (ahol a látogatáskor, a telítettség ellenére csak 4 ellátott lakott).

Az NMM az ötágyas lakószoba kapcsán a látogatáskor fennálló helyzet alapján nem állapított meg visszásságot, de felhívja a figyelmet arra, hogy az ötágyas lakószoba 5 ellátott elhelyezése esetén nem felel meg az SzCsM rendelet 41. § (4) bekezdésében előírt feltételnek, amely szerint a bentlakásos intézmény akkor alkalmas gondozási feladatok ellátására, ha a lakószobában egy ellátottra legalább hat négyzetméternyi lakóterület jut. Az SzCsM rendelet 42. § (1) bekezdése alapján négynél több személyt egy lakószobában csak kivételesen indokolt esetben, valamint soron kívüli elhelyezésre vonatkozó igény esetén lehet elhelyezni.

A két épületben összesen 8 zuhanyzó (5 női és 3 férfi) állt az ellátottak rendelkezésére. Az Otthonban összesen 6 WC (2 női, 1 férfi, és 3 mozgáskorlátozott) volt, amelyből nemenként 1-1 illemhely a „B” épületben, valamint a kastélyépület földszintjén található. A kastélyépület emeletén a 2 WC fülke mellett 2 piszoár is volt.

A zuhanyzók és illemhelyek száma megfelelt az SzCsM rendelet 41.§ (4) bekezdés b) pontjában foglalt előírásnak.

2.4. Személyi feltételek

Az intézményi telephely vezetője szociális végzettséggel rendelkezett, és a vezetői teendők ellátása mellett ő próbálta betölteni a szociális munkatárs számára előírt feladatokat is.

Az Intézményben 4 ápoló, 5 gondozó és 2 segédgondozó dolgozott. A legrégebben az Otthonban dolgozó ápoló 2013-ban érkezett, de olyan felnőtt szakápoló is volt, aki 2021-ben kezdett itt dolgozni. Az egyik gondozó 38 éve az Intézményben dolgozott. Az ápolók általános ápoló és asszisztens, felnőtt szakápoló vagy szociálpedagógus végzettséggel rendelkeztek. A gondozók között volt szociális ápoló és gondozó, gimnáziumi, a segédgondozók között általános iskolai végzettséggel rendelkező személy is. Férfi ápoló nem dolgozott az Otthonban.

Az SzCsM rendelet 2. számú melléklete szerint idős személyek számára ápolást, gondozást nyújtó intézményben 50 fő ellátottra vetítve az előírt ápoló-gondozó létszám 12 fő, és 1 szociális vagy terápiás munkatárs. Az ápolók és gondozók száma nem felelt meg az SzCsM rendelet 2. számú mellékletében foglalt létszám-követelménynek. Az egy szociális munkatárs foglalkoztatása megfelelt az SzCsM rendeletben előírt létszámnak, azonban a telephely vezetői

feladatait is a szociális munkatárs látta el. A lakók nagyon sok segítséget kaptak tőle, mégis a vezetői feladatok ellátása mellett erre a feladatkörre kevés ideje maradt.

A nehezen mozgó lakók emelése, valamint a folyamatos ápolásra szoruló férfi lakók ellátása érdekében elengedhetetlen, hogy az Intézmény férfi ápolót is foglalkoztasson. Emellett az, hogy a férfi lakókat női ápolók fürdetik, gondozzák, és ennek során az intim testrészeiket megérintik, szemrevételezik, az emberi méltósághoz fűződő joggal összefüggő visszásságot okozott.

A szakszemélyzetten kívül 1 adminisztrátor-ügyintéző, 3 szakács és 1 konyhai kisegítő, 2 takarító, és 1 gépkocsivezető-üzemeltető munkatárs (utóbbi szintén már 36 éve) dolgozott az Otthonban. Az egyik szakács munkatárs gyermeket várt, és tartósan táppénzen volt, az őt helyettesítő munkatárs szakács képzettségének megszerzése folyamatban volt.

A látogatást megelőző három év mindegyikében a személyzet 1-1 tagja ment nyugdíjba. A nyugdíjba ment dolgozók helyére nehéz volt új munkatársat találni, de ez megoldódott. A vezetőség elmondása szerint egyéb okok miatt kevésbé jellemző, hogy elmennek az ápolók-gondozók, hosszú évek óta stabilnak mondható az állomány. Az elmúlt 5 évet nézve 2017-ben 5 %-os volt a fluktuáció, 1 új dolgozó jött és 2-en elmentek. 2018-ban 4 dolgozó távozott, ekkor 19 %-os, 2019-ben pedig egy érkező és 6 távozó dolgozóval a vizsgált időszakban a legmagasabb, 24 %-os volt a fluktuáció. 2020-ban 4 dolgozó érkezett és 4 dolgozó távozott. A legrégebben itt dolgozó, fent említett munkatársak mellett is többen vannak, akik több mint 10 éve az Otthonban dolgoznak.

Rövid napközbeni pihenőre az ápolók számára a nővérszobában, a konyhai dolgozóknak az irodahelyiségben volt lehetőség. A pihenőidőt a dolgozók nagy része az udvaron kijelölt dohányzóhelyen tölti.

A „Covid mentes” időszakban a személyzet tagjainak nem kellett túlorázniuk. A gyakorlatban előfordult, hogy ha valaki szabadságra akart menni, nem szabadságot írt ki, hanem arra a napra pihenőnapot osztottak be számára.

A koronavírus időszakban a dolgozóknak 24 órásni kellett (amit 48 óra pihenőidő követ), ezt amiatt is alkalmazták, mert ha hosszabb ideig voltak műszakban a munkatársak, kevesebb váltásra volt szükség, a munkába érkezés számát is csökkenteni tudták, és ezzel csökkent a fertőzés-veszély. Különösen akkor került sor a 24 órás műszakra, ha valakit az izolációs szobában¹² kellett ápolni, mert akkor a szükséges beöltözések számát is minimalizálni lehetett.

A Covid időszakban az is előfordult, hogy túlorázni kellett, de ezt meg tudták oldani. Abban az időszakban, amikor a Honvédség segítségével a teljes épület fertőtlenítésére került sor, minden dolgozónak jelen kellett lenni, mert a lakókat át kellett vinni először a főépületbe, majd annak fertőtlenítése idejére a kastélyépületbe.

2.5. Egészségügyi és pszichológiai ellátás

Az Otthonban megbízási szerződés alapján dolgozik az orvos, aki hetente egy alkalommal rendel, de bármikor elérhető munkaidőben. Az a gyakorlat, hogy a rendelést megelőzően az ápoló megkérdezi, hogy a lakók közül kinek van valamilyen panasza, és őket, valamint az újonnan érkezetteket mindenképpen megvizsgálja az orvos. Az orvos körbe is jár az Intézményben, illetve aki nehezen mozog, azt saját lakókörnyezetében nézi meg.

Pszichiáter is megbízási szerződés alapján vizsgálja meg a lakókat hetente egy alkalommal (szerdánként) Nagylózsón. Ha valaki nem tud elmenni a vizsgálatra, akkor az orvos elmegy az Otthonba, ilyenkor általában több fekvőbeteget megnéz. Azokat az ellátottakat, akik pszichiátriai gyógyszereket szednek, minden esetben megvizsgálja az Intézménybe érkezéskor, illetve ha valamilyen probléma felmerül, vagy át kell állítani a gyógyszert (pl. a kórházban beállított gyógyszerelés nem megfelelő), ismételten megnézi őket. A gondnokoltak felülvizsgálata során szükséges orvosi vizsgálatot is elvégzi a pszichiáter.

¹² Az izolációs szoba leírását ld. a 2.6. pontban.

A szakellátásokat kórházban (többnyire Sopronban) tudják biztosítani a lakók számára. A látogatás időpontjában két lakó volt kórházban, egyikük infúziós kezelésen, a másik ellátott vércukorszint beállításán (Kaposváron). Utóbbi ellátott cukor- és epe diétán volt, de nehezen tudta tartani.

A látogatást megelőző Covid járvány időszakokban (első három hullám) nagyon kevés olyan ellátott volt, aki kórházi kezelésre szorult. Ha ilyen előfordult, akkor 2 negatív teszt kellett ahhoz, hogy visszamenjen az Otthonba, ahol 14 napig elkülönítették, mielőtt visszaköltözhetett a szobájába. Egy ellátott mondta azt, hogy a járvány időszakban kórházba kellett mennie vese vizsgálatra, a visszaérkezését követően tesztet csináltak az Otthonban.

Az ellátottak a megelőző kórházi kezelés zárójelentésének megfelelően szedték a gyógyszereiket, és sok gyógyszert szedtek. Az ellátottak ismerték a gyógyszereiket, és szinte valamennyien nagyon sok gyógyszer szedését említették. Volt, aki azt mondta, hogy kb. 20 gyógyszert szed naponta. Hasonlóan, egy másik ellátott a hatóanyag mennyiségtől függően kb. 15 gyógyszert kap naponta, vérnyomásra és vizelethajtóként. Más szívre, vérnyomásra 4-5 db gyógyszert kap. Volt, aki érszűkültre szedett kb. 6 tablettát naponta, más érszűkültre, fájdalomcsillapítóként és cukorbetegségre reggel 6-7, délben 2, este megint 6-7 tablettát kapott. Volt, aki vérhígítót kapott naponta injekcióban, a 10 gyógyszere mellett. A felírt receptek alapján hetente történik a gyógyszerek beszerzése. Az ápolók minden nap reggel, délben és este osztják ki a lakóknak a gyógyszereiket. Ezek kis kosarakban vannak a gyógyszerszekrényben, mindig az éjszakás nővér készíti el a másnapi adagolást névre szólóan.

Pszichológus nem volt az Otthonban. Ha valaki mentálisan segítségre szorult, a telephelyvezető mint egyben mentálhigiénés munkatárs vagy a házi orvos próbált segíteni. A telephelyvezető elmondása szerint a lakók a Covid időszakokkal együtt járó bezártságot komolyabb lelki problémák nélkül átvészeltek. Sokat segített, hogy a hozzátartozók legalább a kapuig el tudtak jönni, és hogy tudtak telefonon beszélni a családtagjaikkal. Voltak és vannak is mindennapos kisebb konfliktusok, de nem volt feszültebb a légkör a látogatási és kijárási tilalom idején.

Az ellátottak egészségügyi ellátása kapcsán a látogatás alapvető joggal összefüggő visszasságot nem tapasztalt.

Az NMM javasolja, hogy a telephelyvezető mellett egy másik, főállásban foglalkoztatott mentálhigiénés munkatárs segítsen a lakóknak az Otthonba kerülés miatt, a hozzátartozók távolléte és a személyes látogatások elmaradása, vagy az ebben az életszakaszban bármilyen más okból fennálló lelki nehézségek feldolgozásában.

2.6. A koronavírus fertőzés megelőzése érdekében tett intézkedések

A személyzet és a lakók többsége 2021. január 30-án és 2021. február 20-án kapott két Pfizer vakcinát. (A dolgozók közül 13-an, a lakók közül 42-en kapták ekkor az első, a dolgozók közül 11-en, a lakók közül 41-en a második oltást.) A személyzet tagjai közül néhányan nem kérték az oltást (közöttük a gyermeket váró dolgozó). Volt 5 olyan lakó, aki először nem kérte az oltást, majd meggondolták magukat, látva hozzátartozóik megbetegedését rájöttek, hogy ez mégis szükséges lehet. Ők március-áprilisban illetve május-júniusban kaptak két Sinopharm vakcinát. A látogatás időpontjában az ellátottak már nagy számban, 48-an jelentkeztek a 3. oltásra (egy ellátott esetében ekkor még nem telt el 4 hónap a 2. oltás óta).

Az ápolásra szoruló, vagy az elkülönítendő (újonnan érkező) ellátottat az erre a célra kialakított izolációs szobában helyezték el. Ez a szoba zsilipszerűen le volt zárva, az ajtónyílás mögött egy vastag nejlonréteg akadályozta az ajtó kinyílásakor a levegő szabad áramlását. Az izolációs szoba a látogatáskor már rendes lakószobaként működött, a nejlont felhajtották.

A veszélyhelyzet idején bevezetett látogatási tilalom elrendeléséről, a kapcsolattartás lehetséges módjairól az Intézmény tájékoztatta az ellátottakat, értesítette a hozzátartozókat, a gondnokokat. A tervezett rendezvények, külső meghívások, a dolgozói képzések lemondása megtörtént. Pandémiás csoport alakult, amely a járványhelyzet megelőzésével és kezelésével

kapcsolatos teendőkkel foglalkozott. A pandémiás eljárásrendnek megfelelő ismeretek elsajátítása érdekében a dolgozók számára képzést tartottak.

2021. április végén, május elején a Honvédségtől kapott segítséggel az Otthon mindkét épületének teljes fertőtlenítése megtörtént. Ezt megelőzően, illetve ezt követően is a karbantartási csoport tagjai felületfertőtlenítő oldattal permetezték a járdákat és az utakat. Az intézménybe történő beléptetéskor a gépjárművek kerekeit is ily módon fertőtlenítették.

Védőeszközök, maszk és kesztyű elegendő mennyiségben rendelkezésre állt. Az Otthon a járványtól függetlenül is használja ezeket az eszközöket, a megnövekedett szükséglet biztosításához a fenntartótól kaptak anyagi segítséget. A járványidőszak elején voltak nehézségek a beszerzésben, de a gyártás növekedésével ez megoldódott, a termékek ára azonban jelentősen megemelkedett.

A személyzet számára a szükséges védőfelszerelés rendelkezésre állt. Az ellátottak is hordtak maszkot, a kezdeti időszakban kesztyűt is, megértették ennek szükségességét, a televízióból és a rádióból is értesültek a járványhelyzetről.

A koronavírus fertőzés megelőzése érdekében tett intézkedések kapcsán a látogatócsoport alapvető joggal összefüggő visszásságot nem tapasztalt.

2.7. Koronavírus-megbetegedések, halálesetek

Két lakó halt meg koronavírus okozta betegségben. Egyikük más okból, sugárkezelés szükségessége miatt került kórházba (Szombathelyre) 2020 decemberében, ahol elkapta a fertőzést, és 2021 januárjában a kórházban meghalt. A másik ellátottnak pozitív lett az első koronavírus tesztje, őt az Otthonban az izolációs szobában elkülönítették, és az ápolók a szükséges védőfelszerelésben, overallban, maszkban és kesztyűben ápolták. A tünetei láz és legyengült állapot voltak, a koronavírus-betegség egyéb tüneteit (köhögés, nehézlégzés) nem mutatta. A felvett jegyzőkönyv szerint ápolását a lehető legnagyobb körültekintéssel és odafigyeléssel végezték. A beteg második koronavírus-tesztje negatív lett, de az eredmény megérkezésekor a lakó a gondos ápolás ellenére már meghalt. A demens, 90 éven felüli ellátott halálának okaként a koronavírus-betegséget jelölték meg, mert a negatív teszt eredményről csak később értesültek. A lakóhoz a hozzátartozók be tudtak menni az Otthonba, számukra is biztosított volt a szükséges védőfelszerelés, védőöltözet. Az ellátottnak 3 lánya volt, mindhárman be tudtak menni igazgatói engedéllyel. Először az egyik lánya látogatta meg az ellátottat, majd egy másik alkalommal mindhárman egyszerre ott voltak, és elbúcsúztak tőle.

A személyzet körében 3 olyan munkatárs volt, aki karanténba került pozitív koronavírus teszt miatt. Olyan is előfordult, hogy hozzátartozó miatt kellett a dolgozónak karanténban lennie, kontaktus kutatás miatt 2 munkatárs volt távol a vírusidőszakban, a látogatást megelőző másfél év során. A munkatársak kiesése nem egyszerre történt, hanem folyamatosnak volt mondható.

A koronavírus megbetegedések és a halálesetek tekintetében a látogatás alapvető joggal összefüggő visszásságot nem tárt fel.

2.8. Korlátozó intézkedések szabályzata

Az Otthonban nem alkalmaznak korlátozó intézkedést, nem volt szükség fizikai vagy kémiai korlátozásra.

A korlátozó intézkedésekre vonatkozó szabályokat a Házirend tartalmazta. A Korlátozó intézkedésekre vonatkozó szabályzat szövegét annyiban módosítani kell, hogy a korlátozó intézkedés esetére kitöltendő adatlapot és betétlapot már nem az SzCsM rendelet tartalmazza, hanem az a Szociális Ágazati Portálon hozzáférhető. A Szabályzathoz mellékletként csatolt adatlap és betétlap egyébként megfelelt a Szociális Ágazati Portálon közzétett minta dokumentumnak.

A Szabályzat ugyanakkor úgy rendelkezik, hogy a korlátozásról az intézményvezető 48 órán belül köteles tájékoztatni a törvényes képviselőt és az ellátottjogi képviselőt, míg az SzCsM rendelet 101/A. § (7) bekezdésének a) pontja szerint az ellátott törvényes képviselőjét tájékoztatni kell a korlátozó intézkedés végrehajtása előtt, halaszthatatlan esetben a végrehajtás alatt vagy azt követően

haladéktalanul a korlátozó intézkedés elrendeléséről és formájáról. A Szabályzatnak ezt a rendelkezését összhangba kell hozni a jogszabállyal.

Figyelemmel arra, hogy az Otthonban a gyakorlatban korlátozó intézkedés nem történt, alapvető joggal összefüggő visszásságot a látogatás nem tárt fel.

2.9. Élelmezés

A lakók minden nap öt alkalommal étkeztek. 4 heti étlapot áttekintve megállapítható, hogy a reggeli és vacsora szinte kivétel nélkül (a négy hét alatt kétszer croissant volt a reggeli) fehér kenyér és valamilyen felvágott volt. A tízórai többnyire szintén zsemle, korpás kifli, háztartási keksz, esetleg sajt. Az uzsonna majdnem kivétel nélkül minden esetben alma volt (kétszer gyümölcslé).

A diétás étlap fehér kenyér helyett teljes kiőrlésű kenyeret tartalmazott.

Az étrend összeállítása során az NMM felhívja a figyelmet arra, hogy az étrend legyen változatos, és összhangban az egészséges táplálkozás elveivel, a reggeli és a vacsora a normál étrendben is tartalmazzon (részben) teljes kiőrlésű termékeket, illetve valamilyen zöldséget, esetleg joghurtot vagy kefirt, hasonlóan uzsonnára is kapjanak a lakók többféle gyümölcsöt.

Az ebéd változatosnak volt mondható, zöldségleves, rakott zöldség, főzelék is szerepelt az étlapon, és minden esetben húst is tartalmazott az ebéd. A látogatás napján a látogatócsoport tagjai is az Otthonban ebédeltek. Az aznapi ebéd karalábéleves és kolbászos vagy tojásos lecsó volt tarhonyával, ízletesen elkészítve. A személyzet tagjai közül is többen az Otthonban készített ebédet fogyasztották, és nagyon dicsérték az ételt. Az ellátottak a főételből plusz adagot is kaphattak, és ebéd után kávé is ittak.

Az ellátottak egyhangú elmondása szerint az étel finom, és elégnek is érezték (annak ellenére, hogy többen csak a 3 főétkezést említették). Ha étkezések között megéheznének, a családtagoktól kapott élelmiszereket fogyaszthatták, vagy az intézet kapujához érkező mozgóboltból vásárolhattak. Volt, aki azt mondta, hogy ha nincs étkezési idő, a hűtőben lévő saját élelmiszerhez kenyeret tud kérni.

A járóképes lakók a közösségi helyiségben étkeztek, a többiek a szobájukban, közöttük volt, aki az ágyában fekvé evett.

Az élelmezés kapcsán a látogató csoport alapvető joggal összefüggő visszásságot nem tapasztalt.

2.10. Fürdetés, öltözködés

A fennjáró ellátottak minden nap fürdhetnek, és volt ehhez meleg víz. A fürdetésre szoruló ellátottakat csak hetente fürdették az ápolók, a többi napon lemosák őket. A heti egyszeri zuhanyozás során történik a hajmosás és a körömvágás is. Ugyanabban a helyiségben fürdetik a férfi és női lakókat, egyszerre egy ellátottat fürdetnek. A zuhanyzó helyiségben volt egy WC is, de elkülönülve is volt illemhely.

Figyelemmel arra, hogy a fürdető kendős fürdetés a higiénés betegápolás része, a tisztálkodással összefüggésben a látogatás alapvető joggal összefüggő visszásságot nem tárt fel.

A nem mozgásképes lakóknál napi 3 alkalommal, ezen felül pedig szükség szerint történt pelenkacsere, és erre vonatkozóan nem is volt a fekvő lakóknak panaszuk.

Az ellátottak a saját ruhájukat hordták. Ha valamilyen ruhadarabra szükség volt, a heti bevásárlások alkalmával meg tudták rendelni az ápolóktól.

Az ápolók a heti fürdéskor ellenőrizték azt is, hogy a lakó tiszta ruhát húzott.

A lakók hetente egyszer leadják a szennyes ruháikat, és tisztán visszakapják (a monogram benne van a ruhákban). A napi ruhák mosását az Otthon mosodájában végzik, a főmosást a BVOP-n keresztül szponzorhidai mosoda biztosítja.

2.11. Kapcsolattartás

A látogatás időpontját megelőzően a koronavírus járvány miatt látogatási tilalom volt az Otthonban. A fennjáró ellátottak ebben az időszakban is láthatták hozzátartozóikat a kerítésen át. Sok ellátottnak volt mobiltelefonja, és volt az Otthonban wifi, de – főleg a kastélyépületben – nagyon rossz volt a térerő a vastag falak miatt. Elektronikus úton (messengeren) 3-4 ellátott tudott levelezni a hozzátartozóival.

Néhányan, akik tudták használni az elektronikus kommunikációs eszközöket, a vezetői szobában lévő tabletet használhatták. Ehhez a személyzet tagjai segítséget adtak. Az ellátott megbeszélte a hozzátartozóval az időpontot, amikor hívták, és a dolgozók segítettek lebonyolítani a videóhívást.

Az ellátottnál korlátozás nélkül lehetett mobiltelefon, amit bármikor használhattak is. Az ellátottak többsége azonban hallásproblémája vagy a térerő hiánya miatt még az egyszerű mobiltelefont sem tudta használni. Volt, aki arra panaszkodott, hogy beszélgetés közben ment el a térerő, és megszakadt a telefonvonal. Egy másik ellátott mobiltelefon hiányában az intézményi vezetékes telefonon tudott beszélni az unokatestvérével, általában havonta egyszer. Volt olyan ellátott is, aki interneten és telefonon is érintkezett a testvérével és annak családjával.

A látogatás időpontjában már volt lehetőség személyes kapcsolattartásra. Kedden délelőtt, szerda és csütörtök délután, szombat délután, és vasárnap délelőtt és délután jöhettek a hozzátartozók az Otthonba látogatni. A látogatási rendet a kapura is kifüggesztették. Telefonon előzetesen be kellett jelentkezni a látogatásra, fél óra lehetett egy lakó esetében a látogatás időtartama. Egy alkalommal 3 felnőtt látogató érkezhetett egy lakóhoz, akik gyermeket is hozhattak magukkal. A szabály az volt, hogy egy időpontban maximum 5 ellátottnak (3 fennjárónak és 2 fekvőnek) lehetett látogatója, de a gyakorlatban legfeljebb 3 lakóhoz érkeztek egyszerre hozzátartozók. Az érkező hozzátartozóknak lázat mértek. Oltás nélkül is lehetett jönni, a szájmaszk használata kötelező volt a látogatás során. Jó idő esetén a lakók az udvaron fogadták hozzátartozóikat, a fekvő ellátottak bent a szobában beszélgettek. Rossz idő esetén a pavilonépület társalgójában lehetett a látogatókat fogadni, itt kézfertőtlenítő folyadék is rendelkezésre állt. A látogatók által hozott csomagokat is fertőtleníteni kellett.

Több lakó elmondta, hogy bár vannak hozzátartozói, nem látogatják őt. Egyikük gyerekei messze élnek, nem tudnak jönni, de a telefonok is elmaradtak, 3-4 évvel ezelőtt beszéltek utoljára. Más is nagyon sajnálta, és elérzékenyülve mesélte, hogy a gyerekével nem tartja a kapcsolatot, és nagyon szeretné még megérni, hogy újra beszéljenek. Más arról számolt be, hogy régebben többet jöttek a gyerekek, a járvány alatt nem tudtak jönni, és valójában ő sem akarja, hogy a hosszú utat megtegyék fél óra látogatás miatt.

Az Otthonban, családjuktól távol élő ellátottak számára elsődleges a hozzátartozókkal a kapcsolattartás fenntartása. Az Otthon lakói közül többen, közöttük a nagyothalló ellátottak a járványidőszakban semmilyen módon nem tudtak kapcsolatot teremteni a hozzátartozóikkal.

A kapcsolattartás minden formájának elmaradása – a koronavírus járvány miatt vagy más okból – az embertelen bánásmód tilalmával összefüggő visszásság veszélyét valósítja meg, valamint a magán- és családi élethez való joggal összefüggő visszásságot okozott.

A kapcsolattartással nem rendelkező, de ennek kialakítására vágyó ellátottakat a mentálhigiénés munkatársnak vagy a szociális gondozóknak segítenie kellene abban, hogy próbálják felvenni a kapcsolatot a családdal, kapjanak támogatást a családi kapcsolatok felkutatásához, újraindításához. A koronavírus-járvány miatt esetlegesen bekövetkező újabb tilalom időszakában minél több ellátott számára meg kell adni a lehetőséget, hogy videóhívás vagy telefonhívás formájában érintkezni tudjanak a családtagjaikkal.

2.12. Párkapcsolatok

Az Otthonban egy tartós párkapcsolat alakult ki, egy gyengénlátó lakó és segítője voltak érzelmi kötelékben, és ők együtt is laktak. Egy másik lakónak a párja az Otthonba költözött, de a korábban itt lévő lakó inkább a párkapcsolat megszakításra törekedett, az esetleges összeköltözést nem kérte.

A személyzet megfigyelése szerint előfordult, hogy párban ültek a lakók a padokon, és intim közelségben beszélgettek.

Intimszoba nem volt az intézményben.

Figyelemmel arra, hogy az intimitás a kiegyensúlyozott érzelmi élet elengedhetetlen feltétele minden korban, és a lakók jelét is mutatták annak, hogy kettesben voltak, egymás közelségében beszélgettek, az NMM javasolja, hogy az Otthonban alakítsanak ki intimszobát.

2.13. Szabadidő eltöltése

A látogatás teljes időtartama alatt az ellátottak többsége a szobájában volt, illetve néhányan a főépület bejárati előterében ültek, kerekesszékekkel.

A fekvő ellátottak állandóan a szobájukban tartózkodnak. A szoba szellőztetése kapcsán a látogatás időpontjában is vita alakult ki, volt, aki fázott, más friss levegőt szeretett volna. A kastélyépületben a levegő nem volt tiszta.

Figyelemmel arra, hogy a kastély épületben a fekvő, pelenkázásra szoruló lakók laknak, a mindennapos szellőztetés, a téli időszakban is, elengedhetetlen. Az NMM javasolja, hogy a szobák szellőztetését a lakók betakarása mellett naponta többször végezzék el.

A fekvő ellátottak mellett a kerekesszékekkel közlekedni tudók szabad levegőre jutása sem volt megoldott. Férfi ápoló hiányában nincs, aki segíteni tudná a kerekesszékekbe beemelésüket. A járnival tudó ellátottak közül többen mondták, hogy néha jó lenne kimenni a levegőre. Egyikük ki tudott ülni az ágy szélére, a másik ellátott ezt sem tudta megtenni egyedül. Azt mondták, ha lenne férfi dolgozó, segíthetne mozgatni őket.

Az SzCsM rendelet 54. § (3) bekezdésének a) pontja szerint az ellátást igénybe vevő korának, egészségi állapotának, képességeinek és egyéni adottságainak figyelembevételével szükséges szervezni az aktivitást segítő tevékenységeket (napi rendszerességű szabad levegőn tartózkodás, fekvőbetegek napi rendszerességű levegőztetése, sporttevékenység, ágytorna stb.).

Az a tény, hogy az önállóan közlekedni nem tudó lakók folyamatosan a négy fal között éltek, és az udvarra jutáshoz nem kaptak segítséget, az ellátottaknak az emberi méltósághoz fűződő jogával és a testi és lelki egészséghez fűződő jogával összefüggő visszasságot okozott.

A vezetőség elmondása szerint korábban voltak a lakók számára szervezett rendszeres programok, kirándulások, foglalkozások. Ezek a koronavírus-járvány miatt elmaradtak. A látogatás időpontjában a foglalkozások már újra szervezhetőek lettek volna, ennek ellenére még nem volt a lakóknak rendszeres elfoglaltságuk, aminek okaként a személyzet egyik tagja a lakók elesettségét is említette. Az iratok alapján a látogatást követő időszakra (szeptember hónapra) a vezetőség összeállított mentális gondozásra (segítő beszélgetések, hitélet) és foglalkozás keretében megvalósuló szabadidős tevékenységre (memóriajáték, séta a faluban, levelek és termések gyűjtése, őszi dekoráció készítése, zenehallgatás, felolvasás, kerti munkák) vonatkozó tervet.

Azok az ellátottak, akik önállóan vagy kerekesszékekkel tudtak mozogni, kimehettek az udvarra, vagy akár az épületen túl, a faluba is elmehettek. Reggel 8 és 12 között (ha nagy hőség volt 11 óráig), délután 13 és 16 óra között mehettek ki a lakók. A fennjáró lakók közül volt, aki sétálni szokott a parkban, vagy reggeli tornát végzett. A kapu elé érkező árusokhoz is ki szoktak menni a fennjáró lakók. Volt olyan ellátott, aki a cicák etetését említette kedves elfoglaltságaként.

A napi időtöltésre vonatkozóan több ellátott a tévézést említette. Volt, aki nem a saját szobájában, hanem a közösségi helyiségben nézi a tévét. Néhány lakó kézimunkázott, az egyik férfi beszámolt róla, hogy korábban ki is állították a hímzéseit. Arra a kérdésre, hogy a többiekkel együtt

szokott-e kézimunkázni, esetleg tanítani őket, tagadó választ adott, és hozzátette, hogy más foglalkozások, közös programok sem szoktak lenni.

Volt olyan ellátott, aki mivel sokat feküdt, olvasott, kért könyvet az ápolóktól (a közös helyiségben lévő könyvespolcra). Más ellátott is azt mondta, hogy sokat olvas, hoz könyveket a könyvtárból, és rejtvényt fejt, tévét néz, a híradókat és vetélkedőket szereti nézni. Más férfi ellátott az olimpiai játékokat nézte a televízióban, és beszámolt az eredményekről. Volt, aki társasjátékot is említett, vagy korábban sakkozott, amíg volt partnere.

Elmondták a lakók, hogy régebben voltak kirándulások is. Mostanában már nincsenek ilyen szervezett programok, de többen mondták, hogy nem is mennének, mert „már öregek hozzá”.

A hitélet gyakorlása szintén elmaradt abból az okból, hogy az atya, aki a faluból havonta ment az Otthonba gyóntatni és áldoztatni a lakókat, az év elején meghalt.

Az egyik női ellátott munkavégzéséről számolt be, takarít és vasal, havi 4500 Ft fizetésért.

Az SzCsM rendelet 54. § (3) bekezdésének b) pontja szerint az ellátást igénybe vevő korának, egészségi állapotának, képességeinek és egyéni adottságainak figyelembevételével szükséges szervezni a szellemi és szórakoztató tevékenységeket (pl. előadások, olvasás, felolvasás, rádióhallgatás, tévézés, kártya- és társasjátékok, vetélkedők zenehallgatás stb.)

Az, hogy a lakók számára a koronavírus harmadik hullámának csillapodásával a mentális egészséget segítő közösségi foglalkozások nem folytatódtak, és az ellátottak nagy része tétlenül volt az Otthonban, az emberi méltósághoz fűződő joggal és a lelki egészséghez fűződő joggal összefüggő visszasságot okozott.

2.14. Érdekképviselő, panaszmechanizmus

A vezetőség elmondása szerint az ellátottjogi képviselő személye a megelőző évben négyszer változott. Az ellátottjogi képviselő általában 3 havonta megy az Otthonba, körbejár és beszélget a lakókkal.

Az Érdekképviselői Fórum 2018-as ülésein a jegyzőkönyvek alapján a térítési díj emelkedése volt napirenden, amelynek megtárgyalása során a Fórum ellátott tagja megkérdezte, hogy az emelés együtt jár-e az ellátás színvonalának emelkedésével, mert a lakótársak jelezték, hogy vacsorára kevés a felvágott, és uzsonnára is szívesen fogyasztanának többször friss gyümölcsöt. Az Érdekképviselői Fórum elnökének tájékoztatása szerint a térítési díj emelkedésével az élelmezésre felhasználható összeg nem emelkedett. A 2018. évi második ülés jegyzőkönyve szerint kisebb panaszok (étkezésre vonatkozóan, egymás mellett élés kapcsán) az ellátottjogi képviselőhöz érkeztek, melyeket sikerült rövid időn belül orvosolni. A felmerülő gondokat az ellátottjogi képviselő közvetítette a vezetőségnek, és minden esetben kapott róla visszajelzést. A lakók részéről ismételt felmerült az étkezéssel kapcsolatos javaslat (palacsinta, rétes), de ezek időigényesség miatt nehezen illeszthetők be az étrendbe. Ezen az ülésen a személyzet létszámával kapcsolatos gondok is napirenden voltak, elsősorban a lakók kórházba kísérése kapcsán.

A Fórum 2019-es üléseinek jegyzőkönyvei szerint is az élelmezéssel kapcsolatban voltak panaszok, amiket többnyire sikerült orvosolni. A létszámgondok is ismételt napirenden voltak mindkét 2019-ben tartott ülésen. A konyhai dolgozói betöltetlen álláshelyek miatt az étkezéseket külső szolgáltató útján oldották meg átmenetileg. A lakók azt az igényt tolmácsolták, hogy jobban szeretnék, ha helyben főznének, mert így mások az ízek, általuk nem ismert ételeket is kaptak.

2020-ban a koronavírus-járvány miatt nem ülésezett az Érdekképviselői Fórum. 2021-ben a Fórum elnöke nyugdíjba ment, és az új elnök megválasztása a látogatáskor még napirenden volt.

A vezetőség tájékoztatása szerint a lakók csak az élelmezésre, vagy az együttéléssel kapcsolatos kisebb konfliktusok kapcsán szoktak panaszkodni, és ezt általában azonnal orvosolni tudták.

3. Összefoglalás

Az NMM a járvány harmadik hullámát követően tett látogatást az Otthonban. Az itt élő 50 ellátott közül sokan demenciával küzdöttek, és nagy számban voltak érzék- vagy mozgásszervi, illetve értelmi fogyatékos lakók is.

Az ápoló-gondozók száma nem felelt meg az SzCsM rendelet mellékletében előírt létszámnak, és fontos lenne a mentálhigiéniai feladatok külön teljes állásban történő ellátása is. A nagyszámú mozgásában akadályozott lakóra és a férfi ellátottakra tekintettel elfogadhatatlan volt, hogy egyetlen férfi ápoló sem dolgozott az Otthonban.

A pandémia időszakában sikerült a koronavírus fertőzés bejutását megelőzni, illetve lokalizálni az esetleges fertőzéseket a megfelelően felszerelt izolációs szobában. A beteg ellátott ápolása szakszerűen, védőfelszerelésben történt, és a végstádiumban lévő ellátottat a hozzátartozói is meglátogathatták.

Az ételmezés kapcsán a látogatás megállapította, hogy az Otthon konyhájában ízletes ételeket főztek, és azt mind az ellátottak, mind a személyzet tagjai szívesen fogyasztották; a reggeli és a vacsora, illetve az uzsonnára kapott gyümölcs azonban kevésbé volt változatos.

Sok olyan ellátott volt, akinek azért nem működött a kapcsolattartása, mert nem tudta kezelni a mobiltelefont vagy nem volt térerő, illetve megszakadt a hozzátartozóihoz fűződő érzelmi szál a beköltözés óta. A technikai nehézségeken az intézmény vezetékese telefonjának szélesebb körű alkalmazásával lehetne segíteni. Az Otthon személyzete a lakók hozzátartozóinak megkeresésével tudna segíteni a kapcsolatok újbóli felvételében.

A kerekesszékebe önállóan beülni nem tudó ellátottak szabad levegőre jutása nem volt megoldott. Az ellátottak számára szervezett foglalkozások, szabadidős programok a járvány időszakban teljesen elmaradtak, és a látogatás időpontjáig nem szerveződtek meg újra. A lakók többnyire tévézéssel, egyéni elfoglaltsággal (olvasás, kézimunka) töltötték a napjukat, közös programok nem voltak.

Az intim érzelmi kapcsolatok és kötődés segítése érdekében javasolt lenne intimszobát kialakítani az Otthonban.

4. Ajánlások, javaslatok

A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján felkérem **a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság főigazgatóját mint az Otthon fenntartóját**, hogy biztosítsa

1. még egy státuszhelyen ápoló-gondozó felvételét az Otthon számára annak érdekében, hogy az ápoló-gondozó létszám megfeleljen az SzCsM rendelet mellékletében előírt normának;
2. lehetőség szerint teremtsen meg még egy mentálhigiénés munkatárs foglalkoztatásának feltételeit.

A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján felkérem **az Intézmény vezetőjét**, hogy

1. a lakók beköltözésekor próbáljon hatni a hozzátartozókra, hogy beszéljenek nyíltan az ellátottakkal arról, hogy idősök otthonába költöznek;
2. tegyen lépéseket annak érdekében, hogy férfi ápoló-gondozó munkatársat tudjon foglalkoztatni;
3. a Házirendben a korlátozó intézkedések szabályzatát módosítsa annak érdekében, hogy az mindenben megfeleljen a jogszabályi rendelkezéseknek;

4. az étrendben az egészséges étkezés szempontjainak megfelelően a reggeli és vacsora legyen változatosabb (néha teljes kiőrlésű péktermék, többféle felvágott, nyers zöldség), és uzsonnaként is többféle gyümölcs szerepeljen az étlapon;
5. azon ellátottak számára, akiknek megszakadt a kapcsolatuk a hozzátartozóikkal, de vágnak ennek újbóli kialakítására, próbáljon segítséget adni a kapcsolat felvételéhez;
6. a térerő nehézségei miatt tegye lehetővé, hogy minél több ellátott vezetékes telefonról indíthasson hívást, és videóhíváson keresztül láthassa a hozzátartozóit;
7. alakítson ki az Otthonban intimszobát;
8. szervezze meg az önállóan közlekedni nem tudó lakók számára, hogy a kerekesszékekkel ki tudjanak menni a szabad levegőre;
9. az ellátottakat biztassák arra, hogy fogalmazzák meg igényeiket az őket érdeklő tevékenységekről (pl. kézimunka, sakk), mérjék fel, hogy milyen foglalkozásokon vennének részt szívesen, ezeket szervezzék meg a számukra, és biztosítsanak kellő segítséget a megvalósuláshoz;
10. gondoskodjon arról, hogy a kastélyépületben az ellátottak betakarása mellett minden nap többször szellőztetés történjen;
11. gondoskodjon arról, hogy az Érdekképviseleti Fórum elnökét megválasszák, és lehetőség szerint tartson üléseket a testület személyesen, vagy a járványhelyzetben online módon.

Budapest, 2021. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos

Melléklet

1. számú kép: Lakószoba a kastély épületben

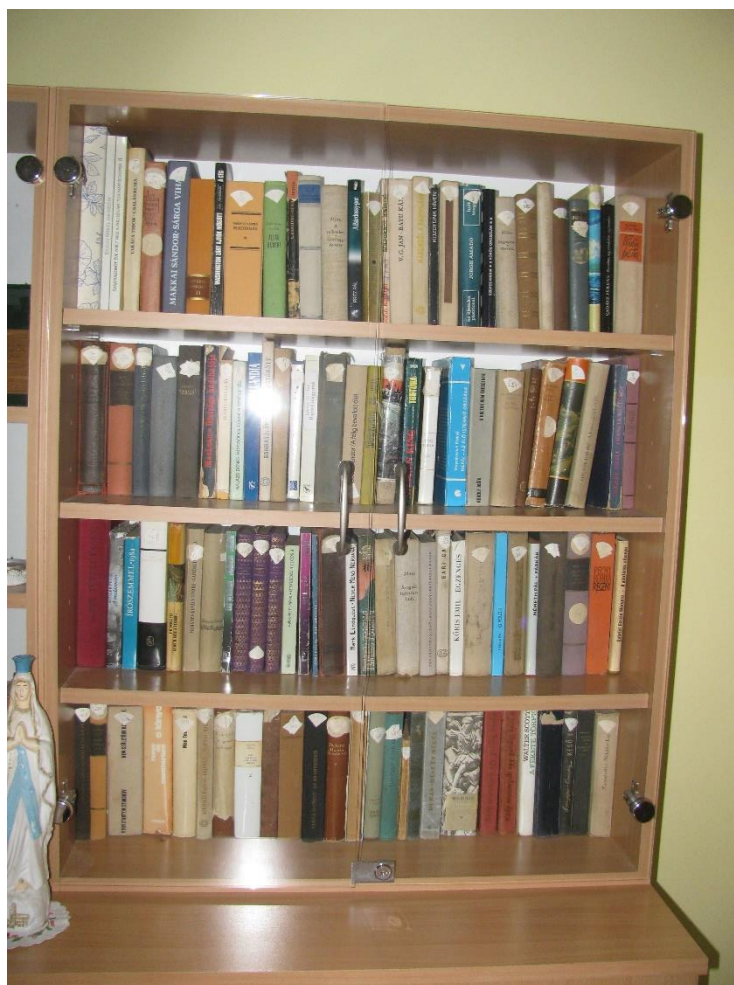
2. számú kép: Ebédlő

3. számú kép: Zuhanyzók

4. számú kép: Mosdók

5. számú kép: Könyvtár

6. számú kép. Látogató fogadására alkalmas közösségi helyiség

7. számú kép: Az épületeket körbevevő park

8. számú kép: Dohányzóhely